

УДК: 342.95: 351.74 (075) 35:078 (1-87)+477
DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.2.34>

УДОСКОНАЛЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ В СЕРВІСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Каграманян Х.К.,
*аспірант кафедри цивільного, трудового
та господарського права Дніпровського
національного університету
ім. Олеся Гончара*

Каргаманян Х.К. Удосконалення юридичних гарантій законності в сервісній діяльності адміністративних судів в Україні.

У науковій статті визначаються особливості удосконалення сервісної діяльності адміністративних судів в Україні. До спеціальних гарантій належать правові (юридичні) гарантії законності сервісної діяльності адміністративних судів в Україні, які являють собою специфічні юридичні засоби та внутрішні юридичні механізми, що є реальним втіленням законності в правовій сфері. До юридичних гарантій законності сервісної діяльності адміністративних судів в Україні можна віднести: повноту й ефективність юридичних норм; високий рівень контролю та нагляду за реалізацією законності; якісну діяльність компетентних органів влади із забезпечення законності; вдосконалення і покращення юридичної практики; ефективність заходів юридичної відповідальності.

Автором виділено напрямки ефективності реалізації юридичних гарантій сервісної діяльності адміністративних судів в Україні, а саме: вдосконалити адміністративно-правове регулювання і механізм контролю з боку суб'єктів публічної адміністрації через розмежування їхньої компетенції; порядок реалізації повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування щодо контролю в сервісній діяльності; розробити та прийняти закон України «Про судові послуги», в якому визначити вичерпний перелік суб'єктів влади, які б здійснювали контроль в цій сфері, їхні повноваження, форми та процедури такої діяльності, методи, способи реалізації та відповідальність у разі зловживання здійсненням контролю тощо; посилення громадського контролю та створення ефективного зворотного зв'язку з організаціями громадянського суспільства шляхом розроблення та впровадження проекту «Розповсюдження недержавного моніторингу сервісної діяльності адміністративних судів в Україні», за допомогою якого підвищиться якість надання судових послуг відповідними суб'єктами публічної адміністрації тощо.

Ключові слова: адміністративне судочинство, гарантії, законність, сервісна діяльність, адміністративні суди, гарантії забезпечення законності, послуги.

Karhamanian Kh.K. Improvement of legal guarantees of legality in the service activity of administrative courts in Ukraine.

The scientific article identifies the peculiarities of improving the service activity of administrative courts in Ukraine. Special guarantees include legal (legal) guarantees of legality of service activities of administrative courts in Ukraine, which represent specific legal means and internal legal mechanisms, which are a real embodiment of legality in the legal sphere. Legal guarantees of the legality of service activities of administrative courts in Ukraine include: completeness and effectiveness of legal norms; a high level of control and supervision over the implementation of legality; quality activity of competent authorities to ensure legality; improvement and improvement of legal practice; effectiveness of measures of legal responsibility.

The author has highlighted the areas of effectiveness of the implementation of legal guarantees of the service activity of administrative courts in Ukraine, namely: to improve the administrative and legal regulation and the mechanism of control on the part of public administration subjects through the delimitation of their competence; the procedure for exercising the powers of state authorities and

local self-government bodies regarding control in service activities; to develop and adopt the Law of Ukraine «On Judicial Services», in which to define an exhaustive list of government entities that would carry out control in this area, their powers, forms and procedures of such activity, methods, methods of implementation and responsibility in case of abuse of control, etc. ; strengthening public control and creating effective feedback with civil society organizations through the development and implementation of the project «Proliferation of non-state monitoring of service activities of administrative courts in Ukraine», which will improve the quality of the provision of court services by relevant entities of public administration, etc.

Key words: administrative proceedings, guarantees, legality, service activity, administrative courts, guarantees of legality, services.

Постановка проблеми. У сучасному світі ступінь забезпеченості прав і свобод особи є важливим показником досягнутого суспільством і державою рівня цивілізованості. Для реального здійснення кожним своїх суб'єктивних прав в Україні важливо визначити ті дієві механізми, які забезпечуватимуть можливість реалізації громадянами своїх прав у сучасних умовах політичних та економічних перетворень. Саме наявність дієвих юридичних гарантій здатна забезпечити практичну реалізацію кожною людиною закріплених за нею прав у тому числі сервісної діяльності адміністративних судів в Україні.

Стан опрацювання цієї проблематики у науковій літературі приділялась значна увага такими вченими-теоретиками, як О.В. Міцкевич, П.Е. Недбайло, Є.О. Легеза, О.Ю. Іванченко, П.М. Рабінович, В.Ф. Погорілко та інші.

Гарантії законності – це комплекс взаємопов'язаних об'єктивних умов та суб'єктивних факторів і спеціальних засобів, що забезпечують режим законності. Структурно гарантії законності класифікують на загальні та спеціальні [1, с. 92]. Юридичні гарантії є самостійним видом у системі гарантій. Слово гарантія (франц. «guarantie» – забезпечити) означає «запорука», «умова, котра забезпечує що-небудь» [2, с. 111; 3]. Під гарантіями прав і свобод у юридичній літературі розуміють; а) сукупність суб'єктивних та об'єктивних факторів [4], б) систему соціально-економічних, політичних, моральних, юридичних та організаційних передумов, умов, засобів і способів [5]. Термін «фактори» не може використовуватись для позначення гарантій, оскільки він більшою мірою означає характер явищ, чинників. Друге визначення насправді не розкриває зміст поняття гарантій, а лише перераховує їх види. Натомість не викликає сумнівів правильність визначення поняття гарантій як «умов, засобів і способів» [6], які забезпечують реалізацію та всебічну охорону прав [7].

Метою статті є розкрити особливості удосконалення сервісної діяльності адміністративних судів в Україні.

Вклад основного матеріалу. Власне юридичними гарантіями ті чи інші «засоби і способи» стають лише через юридичну форму, через їхнє закріплення в нормах права. Сам по собі термін «юридичні гарантії» вказує на їх нормативно-правову основу. Натомість забезпечення гарантованості полягає передусім у здійсненні прав та виконанні обов'язків, які передбачені в чинних правових нормах. Загальновідомо, що норма сама по собі не може викликати певні правові результати, останні досягаються за допомогою правової діяльності. Під діяльністю необхідно розуміти здійснення суб'єктивних прав та виконання юридичних обов'язків, покладених нормою права на відповідних суб'єктів трудових правовідносин [14].

З огляду на це, вважаємо за доцільне виділити у структурі юридичних гарантій законності два елементи – правові норми та діяльність суб'єктів. Так, норма права встановлює для суб'єкта правовідносин конкретні обов'язки, виконання яких (тобто діяльність даного суб'єкта) забезпечуватиме реалізацію прав іншого суб'єкта. Закон же, у свою чергу, виступає юридичною підставою правової діяльності, а юридична діяльність є засобом виконання закону.

У юридичній літературі триває дискусія щодо спеціального призначення юридичних гарантій. Свого часу роль юридичних гарантій зводилась виключно до охорони і захисту прав громадян від будь-яких порушень з боку осіб, зобов'язаних забезпечити безперешкодне здійснення прав і свобод [6]. У більш пізніх працях поняття юридичних гарантій розширилось, і деякі з авторів почали визнавати, що юридичні гарантії забезпечують і реалізацію прав громадян [7].

У юридичній науці натеper вже сформульовано досить багато різних визначень поняття «юридичні гарантії», як близьких, так і досить відмінних за своїм змістом. Йдеться, насамперед, про юридичні гарантії в широкому розумінні, що стосуються різних галузей права.

Так, у загальноправовому значенні М.В. Кравчук зазначає, що правильно говорити про юридичні гарантії як про сукупність «засобів і способів» [6].

В.Ф. Погорілко під юридичними гарантіями розуміє передбачені законом спеціальні засоби практичного забезпечення прав і свобод людини і громадянина [5, с. 40]. У цьому визначенні не звертається увага на призначення юридичних гарантії, тобто на той факт, що саме вони забезпечують. Натомість дефініція цього поняття повинна містити вказівку на призначення цих «засобів і способів» як на одну з найбільш суттєвих ознак юридичних гарантії. Тому заслуговують на увагу визначення, в яких підкреслюється, що юридичні гарантії покликані забезпечувати фактичну реалізацію, всебічну охорону та захист прав громадян.

Досить повним за своїм змістом, таким, що розкриває всі суттєві ознаки поняття «юридичні гарантії» в загальноправовому аспекті, є визначення, запропоноване Магновський І.Й, а саме: під юридичними гарантіями слід розуміти правові норми, що визначають специфічні юридичні засоби, умови та порядок реалізації прав, юридичні засоби їх охорони та захисту у разі порушення [9].

Розглянемо визначення поняття «правові гарантії законності». Наприклад, під правовими гарантіями законності розуміє спеціальні нормативно-правові засоби, що гарантують неухильне виконання норм права, недопущення сваволі з боку органів і посадових осіб держави стосовно громадян, що забезпечують відновлення порушених прав і покарання порушників законності [8]. На думку інших, це також діяльність державних органів (а в деяких випадках і громадських організацій), яка здійснюється відповідно до цих норм.

До гарантії законності належить саме діяльність державних органів і громадських організацій (відповідно до юридичних норм) [13]. Також є думка, що під юридичними гарантіями потрібно розуміти систему нормативних та індивідуальних правових приписів і відповідну юридичну діяльність, спеціально призначену для забезпечення законності [10].

Юридичні гарантії законності розглядає не лише як сукупність засобів та способів (як це має місце в наведених вище визначеннях), а як єдність елементів, як цілісне юридичне утворення [11].

До спеціальних гарантії належать правові (юридичні) гарантії законності, які являють собою специфічні юридичні засоби та внутрішні юридичні механізми, що є реальним втіленням законності в правовій сфері. До юридичних гарантії законності можна віднести: повноту й ефективність юридичних норм; високий рівень контролю та нагляду за реалізацією законності; якісну діяльність компетентних органів влади із забезпечення законності; вдосконалення і покращення юридичної практики; ефективність заходів юридичної відповідальності.

Спеціальні юридичні гарантії можна класифікувати на такі групи:

- загально-правові гарантії (розвиненість правової системи в цілому; повнота та несуперечність законодавства; наявність розвинутої юридичної техніки та юридичної процедури; певний рівень правової культури суспільства);

- організаційно-правові гарантії (діяльність законодавчої, виконавчої, судової влади та Президента як гаранта Конституції України, а також органів спеціального призначення як гаранта ефективності законів та створення умов для їх реалізації та захисту);

- процесуальні гарантії (наявність ефективних засобів державного примусу; презумпція невинуватості; рівність правового статусу; невідчужуваність прав та обов'язків суб'єктів; нормативно визначений принцип невідворотності покарання за порушення Закону) [12].

Висновки.

Отже, для ефективності реалізації юридичних гарантії законності сервісної діяльності адміністративних судів в Україні необхідно:

- вдосконалити адміністративно-правове регулювання і механізм контролю з боку суб'єктів публічної адміністрації через розмежування їхньої компетенції; порядок реалізації повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування щодо контролю сервісної діяльності адміністративних судів в Україні.

- розробити та прийняти закон України «Про судові послуги», в якому визначити вичерпний перелік суб'єктів влади, які б здійснювали контроль в цій сфері, їхні повноваження, форми та процедури такої діяльності, методи, способи реалізації та відповідальність у разі зловживання здійсненням контролю тощо.

- посилення громадського контролю та створення ефективного зворотного зв'язку з організаціями громадянського суспільства шляхом розроблення та впровадження проекту «Розповсюдження недержавного моніторингу сервісної діяльності адміністративних судів в Україні», за до-

помогою якого підвищиться якість надання судових послуг відповідними суб'єктами публічної адміністрації тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави та права: Підручник. Львів: «Новий світ», 2003. 609 с.
2. Легеца Є.О. Теорія публічних послуг: адміністративно-правова складова. Монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 452 с.
3. Leheza Ye., Filipenko T., Sokolenko O., Darahan V., Kucherenko O. (2020). Ensuring Human Rights in Ukraine: Problematic Issues and Ways of their Solution in the Social and Legal Sphere. *Cuestiones Políticas*. Vol. 37 №64 (enero-junio 2020). P. 123–136. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3764.10>.
4. Leheza, Y., Dorokhina, Y., Shamara, O., Miroshnychenko, S., & Moroz, V. (2021). Citizens 'participation in the fight against criminal offences: political and legal aspects. *Cuestiones Políticas*, 39(69), 212–224. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.12>.
5. Погорілко В.Ф., Сірий В.І. Права та свободи людини і громадянина в Україні. К., 1997. С. 40.с.
6. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекта). К.: Атіка, 2013. 287 с
7. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. 220 с.
8. Теорія держави та права: Підручник / Мін-во освіти і науки України, молоді та спорту; НАБС; Є.О. Гіда, Є.В. Білозьоров, А.М. Завальний, А.О. Осауленко, Ю.В. Кривицький, Д.О. Тихомиров. К.: Видавець О.С. Ліпкан, 2011. 575 с.
9. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини і громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект). Автореф. дис... к.ю.н.: 12.00.01. Нац. акад. внутр. справ України. К., 2003. 20 с.
10. Нагарний О.П. Законність в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення / Дис. ... канд. юрид. наук, зі спеціальності 12.00.07. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2003. 205 с.
11. Шило С.М. Поняття та зміст правових гарантій законності в сфері адміністративної діяльності міліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка* 2013. № 4. с. 283–292
12. Околіта С.В. Справедливість та законність як принципи державно- правового регулювання: Дис. ... канд. наук з держ. упр: 25.00.02. К., 2000. С. 135.
13. Легеца Є.О. Адміністративні процедури у сфері нерухомого майна: державна реєстрація речових прав та особливості реалізації через електронні торги: Монографія. Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2022.
14. Легеца Є.О. Адміністративні послуги, що надаються міліцією громадської безпеки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 Дніпропетровськ, 2011. 263 с.